

Nagy korok - Nagy mesterek - Nagy műfajok - Nagy művek

2. „B” DÖNTŐ

T u d o d - e ? - s ú r í t m é n y

ROMANTIKA

Tudod-e, hogy

... a romantika kora a **XIX.** század volt?

... a korszak elnevezése a zenében is: **Romantika?**

Tudod-e, hogy

... elnevezése **a regényes tartalomra** utal?

... a kor muzsikusa **szabad polgár, szabad művész** lett?

... a virtuóz zenész e korban már **a század ünnepelt művésze** lett?

... a kor egyik fontos programja **volt a régi mesterek műveinek feltámasztása?**

Tudod-e, hogy

... az ember belső világának kivetítése: **erős érzelmvilág?**

... az emberi érzelmek kifejezése a műben: **énközpontúság?**

... küzdelem a sorssal, balsejtelem: **tragikus elem?**

... **titokzatos, hátborzongató történetek: meseszerűség?**

Tudod-e, hogy

... a romantikus dalművészet első és legnagyobb mestere **Franz Schubert** volt?

... idézett dalának címe: a **Rémkirály** - Erlkönig?

Tudod-e, hogy

... a lírai hangulatú romantikus hangszeres kompozíciók közös neve: **Hangszeres karakterdarabok?**

... nagy mesterük a Párizsban élő lengyel zeneszerző **Fryderyk Chopin** volt?

... a megszólaló zenei idézet is Chopin egyik közismert darabja, a **B-dúr mazurka** részlete?

Tudod-e, hogy

... annak a nagyzenekarra írt, egybekomponált műfajnak, amelynek témáját zenén kívüli élményekből veszi a zeneszerző, **szimfonikus költemény** a neve?

... a szimfonikus költemény műfajának megteremtője **Liszt Ferenc**?

... idézetünk most Liszt Ferenc legnépszerűbb, legismertebb szimfonikus költeményéből hangzik fel. Címe: **Les preludes**?

Tudod-e, hogy

... a XIX. században szinte egyeduralkodóvá lett a nagy, látványos zenei műfaj, az **opera**?

... A XIX. századi olasz opera első időszakában élő három jelentős komponista nevét gyakran említik együtt? Az első, **Gioacchino Antonio Rossini**, az olasz opera virágzásának alapjait teremtette meg? A második, **Vincenzo Bellini** operái sötét drámaiságot árasztottak? A harmadik, **Gaetano Donizetti** Európa ünnepezt zeneszerzője volt? Don Pasquale című operájában benne van minden, ami az olasz vígopera szépségét, viruló humorát jelenti.

... Zenei idézetként **Rossini Sevillai borbély** című operájából Figaro belépőjének egy részletét szólaltatjuk meg?

Tudod-e, hogy

--- nemcsak az olasz operaművészet, hanem az egész zenetörténet egyik legnagyobb operakomponistája **Giuseppe Verdi**?

... Verdi műveiben a cselekmény és a zene **tökéletes egységben** van?

... Verdi operáiban a zenekarral szemben **az emberi hang elsőbbségét** hirdeti?

... A részlet **Nabucco** című operájából szólal meg: a **Rabszolgakórus** (Rabszolgák kara)

Tudod-e, hogy

- ... a német romantikus opera vezéralakja, a német zenedráma megteremtője, egyik legnagyobb jelentőségű mestere **Richard Wagner**?
- ... Wagner elsősorban zeneszerző volt, de illik rá az „összművész” megnevezés is: kiváló karmester és drámaíró volt?
- ... álma - a Wagner Színház - a bajorországi **Bayreuth** városban valósult meg?
- ... Wagner nevéhez kapcsolódik az **énekbeszéd** (németül Sprechgesang) **egyik típusa**?
- ... Wagner zenedramáiban a zenekar **a dráma szerves része**?

Tudod-e, hogy

- ... a megszólaló részlet Wagner A Walkür című operájából való:
A Walkürök lovaglása?
-

Tudod-e, hogy

- ... a művészi zene évszázadok óta szól Európa **déli és nyugati országaiban**?
- ... az e téren legnagyobb országok: **Olasz - Francia - Német - Németalföld** (ez utóbbi főleg a reneszánszban volt jelentős terület)?
- ... a XIX. században **Európa kitágult**?
- ... sok országban, ahol eddig leginkább a népzene volt divatban, megjelentek a művészi zene alkotói és velük a művészi zene műfajai.
Csak példaként: Grieg - **Norvégia** - Sibelius - **Finnország**.

... idézett zenénk szerzője **Bedřich Smetana**

A szerző hazája - **Csehország**

A mű címe: **Moldva**

Műfaja: **Szimfonikus költemény**

Tudod-e, hogy

... a XIX. században, a Romantika korában kialakultak Európában a nemzeti mozgalmak, amelyeknek **4** generációjuk volt.

1. generáció: *Mihail Glinka*

2. generáció: *Stanislaw Moniusko* (Sztaniszlav Monjuszkó)

Bedřich Smetana (Szmetana)

Erkel Ferenc

3. generáció: *Antonin Dvořák* (Dvorzsák)

Edvard Grieg (Eduard Grieg)

Orosz ötök: *Milij Alexejevics Balakirjev*

Mogyeszt Petrovics Muszorgszkij

Alexandr Borogyin

Nyikolaj *Rimszkij Korszakov*

Cesar *Kjui*

4. generáció: *Jan Sibelius*

Bartók Béla (korai művei)

Tudod-e, hogy

... **Erkel Ferenc** volt a magyar nemzeti opera megteremtője?

... **Bánk bán** című operájából szól az idézet?

... az idézet pedig a **Hazám ária**?

.....

Tudod-e, hogy

... a XIX. század első felében élt orosz zeneszerző, **Mihail Ivanovics Glinka** egész lényével pártfogolta az orosz zeneművészet ébredő törekvéseit? Ivan Szuszanyin című operája e téren döntő fordulatot jelentett?

.....

Tudod-e, hogy

... a XIX. század második felének híres komponistája volt **Pjotr Iljics Csajkovszkij**, akit a legeurópaibb orosz zeneszerzőként tartanak számon.

... nevéhez fűződik az orosz népi melódiakincsen alapuló közvetlen hangú zeneművészet?

... Csajkovszkij példaképe Wolfgang Amadeus **Mozart** volt?

Tudod-e, hogy

... az idézet Csajkovszkij **B-moll zongoraversenyének** részlete? .....

SZÁZADFORDULÓ

Tudod-e, hogy

... a XIX. századot záró és a XX. századot kezdő, egybeolvadó két évtized a zenetörténetben **a századforduló zenéje** elnevezést kapta?

... a századforduló kezdetének stílusbeli alapiránya a **Romantika** volt, amelyet alkotói sok olyan vonással egészítettek ki, amelyek egy új stílus születését készítették elő?

... az új stílus bölcsője **Franciaország**, pontosabban **Párizs** volt? .....

Tudod-e, hogy

... hogy a századforduló benyomásokra épülő új művészetének neve az **Impresszionizmus** volt?

Tudod-e, hogy

... az impresszionista zene művelői **festői hatást** kívánnak elérni a hangok, hangzatok keverésével, a dallamvonalak eltüntetésével, az elmosódott ritmikával?

... az impresszionista zeneszerzők alkotásaik tárgyát **zenén kívüli forrásokból** merítik?

... a programzene konkrét megfogalmazása helyett **pillanatnyi benyomásokat** rögzítenek?

... a századforduló zenéjének - a tonalitás, a hangnemiség - dallamban is, harmóniában is megnyilvánuló stílusjegye **az egészhangúság?**

Tudod-e, hogy

... a francia zene legnagyobb zeneszerzője, az impresszionizmus legfontosabb úttörője **Claude Achille Debussy** (Klód Asill Döbüsszi)?

Tudod-e, hogy

... Debussy **La mer - A tenger** - című művéből idézünk egy részletet?
A műben festői eszközökkel jeleníti meg a szél és a hullámok mozgását, miközben a természet szépsége és nagysága által kiváltott érzéseket fejezi ki.

.....

Tudod-e, hogy

.. a századforduló neves komponistája volt **Richard Strauss**, aki-
nek életműve hídként ível át a romantika világából a XX. századba.

.....

A XX. SZÁZAD

Tudod-e, hogy a

... a XX. század zenéjében többféle új törekvés is jelentkezett?
a népzene alapján kibontakozott **Folklorizmus?**

Tudod-e, hogy

... a folklorizmus világhírű nagy mestere **volt Kodály Zoltán**, akit
egyre többet foglalkoztatott egy új magyar zenekultúra megterem-
tése, és ennek alapjait a népzeneben találta meg?
... idézett műve a bevezetésből, tizenhat variációból és fináléból álló
Fölszállott a páva, variációk egy magyar népdalra?

Tudod-e, hogy

... másodikként idézett nagy zeneszerzőnk **Bartók Béla?**

Tudod-e, hogy

... idézetünket zongorára írt híres darabjából vettük. Címe: **Allegro
barbaro**, a magyar zenetörténet korszakalkotó jelentőségű alkotá-
tása. - A darab teltfogású akkordjai szinte az ütőhangszerek effek-
tusait idézik, a pörölycsapásként lezuhanó akkordok azonban nem
motorikus egyenlőséggel szólalnak meg, hanem a népzeneből is-
mert rubátószerű tagolást követik.

Tudod-e, hogy

... a XIX. és XX. század egyik legjelentősebb törekvésének neve-
zik azt a örekvést, amely a zenében is a magányos ember szorongó
érzéseit fejezi ki, ez az **Expresszionizmus?**

Tudod-e, hogy

... az az új törekvés is, amelynek neve **Neoklasszicizmus**, 1920 táján keletkezett. Célja a régebbi korok zenei stílusainak felelevenítése, modern értelmezése volt?

Tudod-e, hogy

... a század egyik legjelentősebb német komponistája, **Paul Hindemith**, élete folyamán mindkét törekvésnek követője volt. Pályája elején úgy tűnt, hogy az expresszionizmus lesz kompozíciós tevékenységének fő irányzata, harmincas éveinek közepétől azonban a neoklasszicista törekvések jegyében komponált.

... idézünk is abból a **szimfóniájából**, amelyet híres operájának zenéje nyomán írt azonos címmel: **Mathis a festő**.

.....

Tudod-e, hogy

... a XX. században az új törekvéseknél sokkal nagyobb volt az új irányzatok száma? Ezekből említünk most meg néhányat.

... Tudod-e, hogy a XX. század elején kialakult új irányzatok összefoglaló, gyűjtő neve: **avantgard**?

... annak az irányzatnak a neve, amelyben a szerző csak nagyjából írja elő, hogy mit kell játszania a muzsikusnak: **aleatoria**?

... a hangnemnélküliséget, a dúr és moll hangrendszer törvényszerűségeinek mellőzését az **atonalitás** szó fejezi ki?

... a zeneszerszám nélküli zenét, amelynek művelői lemondanak a zenei hangról, **a bruitizmus** szóval fejezzük ki?

.., a XX. század 50-es éveiben keletkezett új irányzatnak a neve: **grafikus zene**?

.....

Tudod-e, hogy

... 1. az ismétléseken alapuló zenei építkezés neve: **Repetitív zene**,
2. amelynek egyik nagymestere **Steve Reich** (Sztív Reich), 3. Idézett kompozíciójának címe: **Zene fadarabokra**.

Tudod-e, hogy

... **1. Arnold Schönberg** neve a köztudatban egyet jelentett **2.** az általa létrehozott irányzattal, a **dodekafoniával**. **3.** Idézett alkotása: „**Egy varsói menekült**” volt a dodekafon hangrendszerben írt első remekművű alkotása.

Tudod-e, hogy

... A XX. században fejlődött ki igazán az **elektronikus zenei** irányzat, amelyben a zenei hangok keletkezéséhez szükséges rezgéseket elektronikus hangszerek segítségével állították elő? Az így keletkezett hangokból állítják elő a kompozíciót? Kiváló művelője volt **Karlheinz Stockhausen** német zeneszerző, a Kölni Rádió elektronikus stúdiójának vezetője? Azt a darabját idézzük, amelyben az ifjúság hangját szólaltatja meg elektronikus eszközökkel. A címe: **Gesang der Jünglinge**,

.....

Tudod-e, hogy

... a XX. század második évtizedének kezdetén született az **elektronikus zene** magyar kiválósága, **Pongrácz Zoltán**? Kodály Zoltán növendékeként befejezett tanulmányai után a mester asszisztense lett, népzeneét kezdett gyűjteni, majd felhasználta azokat műveiben.

Az 1964-es esztendő azonban változást hozott életében: megismerte a nyugat-európai elektroakusztikus zenei műhelyeket és ettől kezdve maga is az elektronikus zene művelői közé állt.

... Nevéhez fűződik az elektronikus kurzus beindítása a Zenekadémia zeneszerzés tanszakán és a Magyar Rádió elektronikus zenei stúdiójában alkalmazta magas fokon ismereteit. Az ő művei közül hallgattunk meg egy részletet **Mariphonia** című darabjából, amelynek formáit felesége alakjának nyomán rajzolta meg zenében.

.....

... A XX. századi magyar zeneszerzőket többféle csoportosításban is említhetnénk. Válasszuk azt, amely szerint három csoportba sorolhatók, Az **1-esbe** tartoznak **a nyelvújítók**, a **2-esbe az új**

nyelvet beszélők és a 3-asba a közönséghez visszafordulók.

Tudod-e, hogy

- ... a nyelvújítók csoportjába tartozik például a 20. század második felének egyik legjelentősebbként számon tartott komponistája, **Szokolay Sándor**, aki már a Békéstarhosi Zenei Líceum tanulójaként száznál több kis karakterdarabot komponált, amelyeknek jellemzői *a rögtönzésszerű kötetlen játékosság, a képszerűség, a képzeletkeltés mesefátyla.*
- ... a zenei nyelv megújítására később is a kisebb apparátusokat foglalkoztató műveiben került sor. *Kísérletezett a clusterhangzásokkal, Fuvolaszonátájában és más darabjaiban élt az ütemvonal nélküli aleatórikus* megoldásokkal is.
- ... a világ számos országában híressé lett operája. a **Vérnász**. Amikor a történet a halál közvetlen közelségét érinti benne, az „új bécsi iskola” eszközeit, *a dodekafóniát és az atonalitást is alkalmazza* zenéjében?

.....

Tudod-e, hogy

- ... a magyar és a világzene kiemelkedő személyisége - **Kurtág György**?
- ... azt írták róla, hogy ő a ma Mozartja.
- ... két Kossuth díja és több más magyar kitüntetés mellett csaknem 20 magas kitüntetést ajándékoztak neki különböző európai országokban?

Tudod-e, hogy

- ... Kurtág György zenéjében a **XX. század** hangzásvilága tükröződik vissza? Ő már az új nyelvet beszélők csoportjába tartozik.
- ... Operáját - amelynek címe: „Fin de partie” - a Játzsma vége - a világ legmagasabb díjával tüntették ki?
- .. az ENSZ - Egyesült Nemzetek Szövetsége - fennállásának 50-ik évfordulójára rendezett hangversenyére az oxfordi zenekar egy ünnepi zongoraverseny írására kérte fel. A jubileumra komponált műnek az **Oxfordor** címet adta?

Tudjátok-e, hogy

... nagyformátumú műveit említettük, de Kurtág György saját bevallása szerint a kisformák világában érezte jól magát. Ilyen darabok sorakoznak például az egész életén átvonuló „**Játékok**” kilenc kötetének sokszáz darabból álló nagy sorozatában.

.....

Tudod-e, hogy

...haramdik zeneszerzőnk személyesen is, róla szóló írásos anyagaitokból is jól ismert számotokra. Elég lenne csak idéznem tőle a következő sorokat: „*Elhatároztam, hogy ettől kezdve csak olyan zenét írok, amilyen - legalábbis nekem - tetszik. Eddig sem volt kétséges: nem a szűzföldet törő avantgárdisták harcostársa leszek, egyre inkább merek izmusokkal mit sem törődő, őszinte zenét komponálni.*”

... Kicsit később így folytatta Zygmunt Krauze 1986-ban készült, húsz ország zeneszerzőit bemutató portréfilm-sorozatában: „*Perse tudom, dallam önmagában nem létezik, hiszen van ritmusa, hangszíne, esetleg harmóniát is hordoz. de dallam nélkül számomra hiányos, süket a zene*” - Én pedig most közben arra gondoltam, hogy az előbbiekhöz hasonlóan mégis csak meg kell mondanom, hogy e sorok írója nem más mint költők, írók családjában született zsűrielnökünk: **Hollós Máté, a Magyar Zeneszerzők Egyesületének elnöke.**

... Ezekután világos, hogy ő a harmadik csoportba tartozik, azok közé, akik visszafordultak a közönséghez. **1. Hangzásvilága hagyománykövető. 2. Stílusa egyéni, nem kíván hasonlítani sem más zeneszerzők, sem más korszakok stílusához.**

Tudod-e, hogy

... „**Tündérialom**” című duettjéből idézünk, amelyről a szegedi bemutató után ezt írta a kritikus, „*Petőfi versének hatása alatt varázslatos jelenetet formált belőle a szerző*”?